

Onaj koji često leti

NAZIV: Nacija, kultura, građanstvo (Zbornik)
AUTOR: Slobodan Divjak
IZDAVAČ: Javno preduzeće Službeni list SRJ,
Beograd, 2002.

Obično se misli da su zbornici sekundarna literatura koja se ne može meriti sa autorskim delom. Zbornik koji je uredio Slobodan Divjak i koji nosi podnaslov Nacionalni identitet i multikulturalizam je, međutim, autorsko delo. Ne samo zato to predstavlja jasan autorski koncept koji artikuliše domete demokratsko-liberalne perspektive, kako svoju poziciju naziva sam Divjak, nego i zato što je on u celini delo ovog autora. Divjak je ne samo izvrrio izbor tekstova, nego i preveo sve priloge.

Zbornik je podeljen na pet celina. Prva je posvećena opšteteorijskim razmatranjima osnovnih pojmova - s prilozima Jirgena Habermasa, Etjena Balibara, Brajana Feja i Fina Bovringa. Drugi deo je posvećen odnosu kosmopolitizma, liberalizma i komunitarizma, a sadrži tekstove Deremija Valdorna, Vila Kimilke, Vernona van Dajka i Čandrana Kukatasa. Treće poglavlje posvećeno je problemu nacionalnog samoopredeljenja i kulture iz kojeg izdvajam tekst Kaja Nilsena Kulturni nacionalizam, ni etnički, ni građanski. Četvrto poglavlje posvećeno je temi Demokratija i multikulturalizam, a poslednje temi Kulturni univerzalizam ili kulturni relativizam, gde je najprovokativniji tekst slovenačkog filozofa međunarodne reputacije Slavoj Žižeka: Multikulturalizam - novi rasizam?.

Može se reći da ovaj zbornik donosi ne samo presek najvažnijih priloga o jednom od najaktuelnijih teorijskih i praktičnih problema savremenog sveta posle pada Berlinskog zida (iz velike intelektualne rasprave koja se u svetu vodi upravo o odnosu liberalne teorije i nacionalizma, odnosno, komunitarizma), nego i da je njegova vrednost upravo u otvorenom problemskom pristupu toj tematici. Ima se utisak da Divjak namerno insistira na radikalizaciji multikulturnog modela, koji površno posmatrano može imati samo pozitivnu konotaciju.

Međutim, multikulturalizam u svojoj radikalnoj verziji ima i svoje ružno naličje i može, u sprezi sa svetskim kapitalom, kako je to pokazao Žižek, značiti i novi rasizam. Žižek, štaviše, govori o postmodernom rasizmu. Pokušavajući da teorijski izrazi ovu napetost između koncepta i konteksta, kako veli Divjak, on će između klasičnog liberalizma koji insistira na primatu individualnih vrednosti i tzv. liberalnog nacionalizma koji umnogome modifikuje ove vrednosti u korist kulturno-etničkog modela - izabrati treći model. Uveren je da ovaj konflikt između liberalnog i nacionalnog nije pretnja nego uslov elastičnosti građanske demokratije. Jer se etnička struktura nekog društva ne može voluntaristički sabijati u Prokrustovu postelju čistih principa.

Ipak, kako je primat individualnih prava uslov bez kojeg nema moderne demokratije, pitanje da li liberalizam ima odgovor na problem nacionalizma i multikulturalizma - ostaje otvoreno. Postoji li alternativa za ovo političko klatno koje se kreće od pretpolitičke organske zajednice do savremenog rizičnog društva terora?